

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 39

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr. 1-

Herad: Beiarn

Emne: Høgtidsmat ved familiefester Bygdelag: Salten

Oppskr. av: Kristian Sandvik

Gard: Sandvik

(adresse): Ytre Beiarn

G.nr. 8

Br.nr. 1.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

HØGTIDSMAT VED FAMILIEFESTER:

A. Fødselen.

1. Det har fra gammel tid og inntil nå vært vanlig at de gikk med Barselmat til barselkvinner både gifte & ugifte. Det var i de fleste tilfeller venninder eller naboer som gikk, men det kunde også være andre
2. Det var vel både enkeltvis & flere ilag som gikk med barselmat.
3. Det kan tenkes at de avtalte seg imellem hvad mat det skulde være de hadde med.
4. Såvidt vites var det vel ingen som gikk før tredje eller fjerde dagen helst noe senere men det var mye bestemmende om barselkvinden var såpas frisk at hun tålte besøk.
5. Vanlig gikk man bare engang men det kunde hende at noen gikk flere gange.
6. Som regel var det rømmegrøt i senere tid & før og så risengryngrøt eller annet godt.
7. Det var vel endel som gikk flere gange, men noen bestemt rekkefølge av matsortene kjennes ikke dog måtte det være variasjon eller som det passet & efter evne.
8. Regelen var å sende i det bedste skåler & fat som de hadde. Alle vilde gjøre det best mulige.

8503

K. 16. -

2-net blad av emne nr.39.Høgtidsmat Till.sp.9-

9.Det var grauten som kaltes barselgraut.Annen slags mat kaltes barselmat.

10.Hvis konen var friskgikk hun som regel selv iall fall første gang.Senere kunde døtre å piker gå.

11.Det var vel mer sjelden mannen var med av hvilken grunn vites ikke.

12.Det var ingen forskjell om det var gutt eller pike å den vanlige traktering var vel da som nu kaffe å småbrød om de hadde.

13.Det var barsølv disse sammenkomster kaltes i almindelig tale.

14.Det var pgså vanlig at når konen kom opp frisk ba hun inn de som hadde gitt henne barselgrøt å besøkt henne mens hun lå.Det kaltes også barsølv.

15.Det var ingen forskjell på gifte å ugifte.

16.Skikken er nu som før men med større variasjon i matsortene.Blomster var å er brukt ennu.

17.Det var ikke almindelig at konene gå den nyfødte noen gave å om så var blev den vel av forskjellig art.

18.Det er vel endel som gir gaver til den lille.

19.I dåpskalaset var det først å fremst de utkårne faddere som var med å nære slektninger.

20.Barsølv var vel det mest benyttede navn.

21.Om det var noen bestemt spiseseddel vites ikke. litt mat eller nødvendig utstyr var vel vanlig at gjestene hadde med.

22.Det var vel litt forskjellig hvad de gav den lille i dåpsgave som regel skulde det være sølv eller noe av varig værd.Det er vel rimeligst at den som bar barnet gav mest.

23øDet er samme forhold nu som regel.

3 dje blad av Emne nr.39.Høgtidsmat.Till.sp.24.

B. Fødselsdag.

- 24.Fødselsdagen blev feiret a)for barn,b) for voksne i eldre tider som nu.
- 25.Fødselsdagen blev feiret som regel hvert år i eldre tider å det samme nu..Ved runde tall med noe større kalas.
- 26.I almindelighet er det nære slektninger å gode na boer å kjendte som blir bedt i fødselskalas.Det kunde også komme ubudne gjester for å ønske tillykke med dagen men fikk da samme traktering som de som var bedt.
- 27.Det er vanlig å gi gaver på fødselsdagen både av budne å ubudne alt efter vilje å evne.
- 28.Det vites ikke.
- 29.Før var det vel noe enklere men nu er det både og sjokolade,kringle å bløtkake å ofte også med lys på.

C. Konfirmasjon.

- 30.Konfirmasjon blev også i eldre tider så langt til bake som huskes feiret med fest efter datidens skikk med god mat å feststemning.En høgtidsdag som både konfirmanten å foreldrene så med forventning til.
- 31.Konfirmasjonsselskap holdes fremdeles ,mulig enda flottere end i gamle dager..Konfirmasjonsfest har vær vært holdtsålangt tilbake som man minnes i vor bygd å holdes fremdeles.Hvad tid den kom i bruk er vanskelig å si kanskje alt fra den blev innført.
- 32.Der hvor avstanden er til hinder er der mange som ber både prest å lærerenellers nær slekt å kjendinger.
- 33.Som regel sendte gjestene sendinger å nu er det konfirmasjonskort å telegrammer fra slekt å kjendteå da især av fadderne.

4 de ark av Emne nr.39.Høgtidsmat Till sp.34.

34.Det er vanlig skikk å gi gaver til konfirmanten å især av gjestene,men også av andre venner og slektninger.

35.Det er vel almindelig at foreldrene å deres nærme ste bestemmer rettene.Før var det go almindelig festmat nu er man begyndt med bløtkaker å annet godt bakverk som nu bakes overalt i hjemmene.

D. Bryllup.

36.Forlovelsesgjestebyd var vanlig i gamle dager å er det ennu.

37.Det er en gammel skikk som er like aktuell den dag idag.

38. Da lange gammeldagse brylløppene kunde vare flere dager: Med en hovedrett eller måltid hver dag å tømte til nærsakt alle tider både dag å natt, vekslende med dans å drikk av øl å tildels sterke re drikkevarer. Dog forløp alt rolig å med god feststemning å taler å historier som de gamle var serdeles flinke til å fortelle å til stor moro å avveksling for alle. Ungdommen å de eldre som klarte påkjeningen danset døgnet etter døgnet med helst bare små matpauser eller drammer.Minst av alt var det av søvn Så det er nesten uforklarlig at de kunne tåle en slikt påkjening. Om et slikt gammelt storbryllup kunde det vel skrives mange ark å de mest utrolige ting kunde hende uten at det som regel skadet noen. Hovedretten i de gamle bryllup var vel kjøtt i en eller annen form.Her i bygda var det kjøttsådd med poteter å grønsaker med forskjellige krydderier som timian.Gryn var helst smågryn eller knust byggkorn.I den senere tid er dette måltid alltid kjøttsteik å en eller annen desert f.eks.svedsker grøt eller andre nyere deserter.

38.a)Måltiderne var vel ca.3 a 4 hovedmåltider i gamle dager i bryllupsgården.

b)Som før nevnt var det kjøttsådd hovedmåltid bryllupsdagen å senere tømåt brød å kaker m.m. Det var med passende melletrum maten servertes.

c)Kjøttsådd var hovedretten i alle bryllup.

d)Som regel var det bruregraut andre eller tredjedagen etter hvor lang tid brylluppet varte. Bru regrauten var likesom avslutningen.Hjelperne med sin chef verten spiste som regel for seg selv da da de som regel var så opptat med serveringen til bryllupsgjestene.

39.Det var vanlig ved avslutningen av siste bryllupsdag å gi brudeparret gaver i form av verdisaker helst sølv å penger.Det var frivillige gaver etter evne å råd.Det kunde være rike gaver med store verdier som blev lovt å senere hentet.

40.Det kunde være litt pynt også på smøret litt forskjellig.

41.De som bad til bryllup forlangte aldrig noe men mange gav forskjellige matvarer helst ost eller gomme eller andre matvarer.

42.Felles navn for slike ytelser var gave.

43.De som gav tok sendingen med til bryllupsgården.

44.De som kom med gaven fikk ialmindelighet kaffeå mat tildels også en dram brendevin.Noe ekstra navn har jeg ikke hørt.

45.Det kan hende at de som kom med gaverne fikk med en smakebit.

46.De som stod for maten kaltes verter både de mandlige og kvindelige.

47.De flere dagers bryllup er nu fordetmeste slutt. Det kan vel være noe som 30 a 40 år siden det var slutt med flere dagers bryllup i vor bygd.

6 te ark av Emne nr.38.Høgtidsmat.Till.sp.48.

48.Der hvor det passer å er nært til hoteller er det vel vanlig å ha bryllup på hotel.Dog er det lite høve til det på landet så de fleste bryllup holdes hjemme på gårdene hvor det nu tildels er store å rummelige hus.Hvor ungdomshusene er nær gårdene kan de ofte bli brukt.

49.Det hender også at forlovede reiser til byen å lar vie.Men selv under slike forhold har de vanlig et lite kalas på hotel eller restaurant med endel venner å kjendte.

50.De som vil å har råd til det gir også da bryllups gave.

51.Mange minnes bryllupsdagen med en liten fest hvert år ellers ved runde tall.

E. Gravøl.

52.Ved gravøl blev hver enkelt buden på samme måte som ved bryllup.

53.Som regel selv i gamle dager varte gravøl ikke over et døgn på de fleste steder.Det var da ikke såmange måltider.I gamle dager å helt til nu var det vanlig med kokt mat helst kjøtt.Denne skikk er nu fordert meste slutt å der serveres bare tørmat med kaffe, sjokolade eller the.

54.Kaffe og tørmat før man reiste til kirken å når man kom tilbake i gamle dager kokt mat men nu mest tør mat med kaffe,sjokolade eller te.Langbord bruktes mest men også småbord hvor det var heldigst for plassen.

55.Det har ikke vært noen serskilt mat som skulde brukes ved gravøl såvidt mig bekjendt.

56.Har ikke hørt noe serskilt navn på middagen uten fellesbetegnelsen gravøl.

57.Hvis det ikke var plass nok hjemme blev gravøl holdt på gården i de største hus eller på ungdomshuset.

58.Hvis gjesten kom selv hadde de sendingen med seg ellers blev de sendt som regel dagen før.

59.Som regel var det ingen pynting på maten eller på sendingen.

60.Det blev neppe holdt noe kalas dagen før.

61.Såvidt vites har det ikke vært noen forskjjel på gifte eller ugifte.

- 7 ende ark av emne nr.39.Høgtidsmat.Till sp.62
- 62.Man kan godt si at fra den gamle skikk med stor begravelser å til nu med enklere er det nesten umerkelig foregått denne forenkling gjennom et tidsrum kanskje ca 30 år.
- 63.Alkohol har vært lite brukt i vor bygd ved begravelser både i gammel å ny tid.I gamle dager var det vel endel hjemmelavet øll som blev brukt både i bryllup og begravelse.Det er mindre nu ja nesten slutt.
- 64.Det har ikke vært noen merkbar forskjell.
- 65.Bevertingen i begravelser foregår i ro og stilhet å især hvis det har vært sørgelige hendinger i forbindelse med dødsfallet.
- 66.Heldigvis kan sies at alkoholforbruket i vor bygd er gått så ned at det er gledelig på alle måter.
- 67.Hvis det passer kan nok noen holde begravelsesmiddag på hotel men er å har alltid mest foregått i hjemmene.
- 68.Det er ikke vanlig å be gjestene skriftlig men det kan være høve hvor avsidesboende blir bedt skriftlig.
- 69.Den vanlige avertering i aviserne av dødsfall er ikke så gammel kan hende en 40 a 50 år.

F. Nye fester.

- 70.Noe ekstra mat 17 mai vites ikke å være brukt. Derimot kunde nok før i tiden endel øll å brende vin bli brukt på nationalfesten.
- 71.Det er mange ja de fleste i bygda feirer morsdagen som en festdag.Det er mange år siden morsdagen blev almindelig festdag å det med rette.
- 72.I de siste årene er også farsdagen annerkjendt som en festdag og det med rette.
- 73.Det vanlige nu på slike festdager er bløtkake og gode matretter.
- 74.Det er helst i hjemmene at husmoren å døtrene selv bestemmer.Hvor det er høve til det kjøpes vel og så hos bakeren.
- 75.Det er helst gjennom avisene at disse dager først blev kjendt.
De mange spørsmål som nu er besvart er svart på efter bedste skjøn efter inngående kjendskap jeg har om forholdene i vår vakre bygd.

Kristian Sandvik.